

Strukture podataka

**Indeksne
strukture**

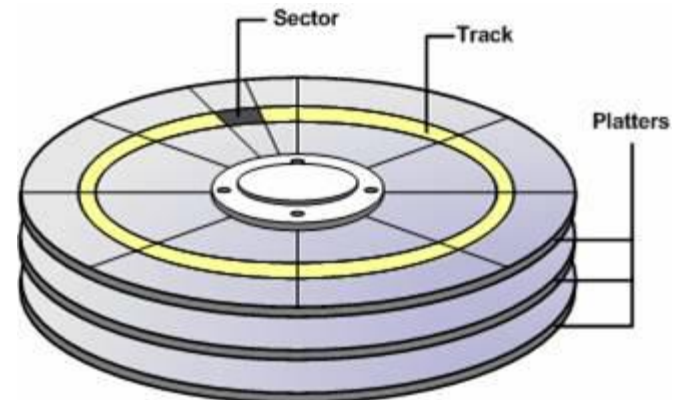
Organizacija podataka na hard disku

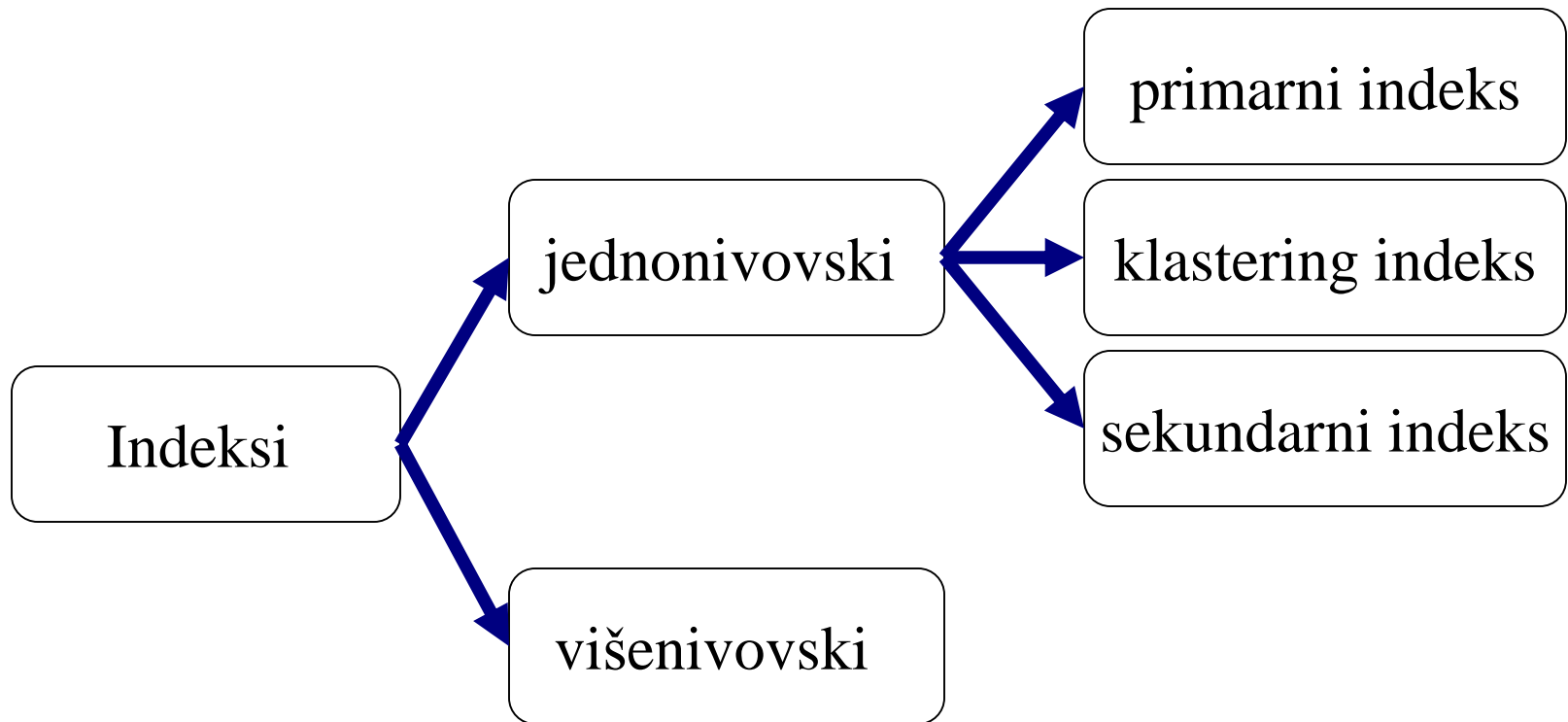
```
Command Prompt
C:\Temp>diskpart -i 1
----- Drive 1 Geometry Information -----
Cylinders = 261
TracksPerCylinder = 255
SectorsPerTrack = 63
BytesPerSector = 512
DiskSize = 2146798080 (Bytes) = 2047 (MB)

----- Drive Partition 0 Information -----
StartingOffset = 32256
PartitionLength = 2138540544
HiddenSectors = 63
PartitionNumber = 1
PartitionType = 6

End of partition information. Total existing partitions: 1
C:\>
```

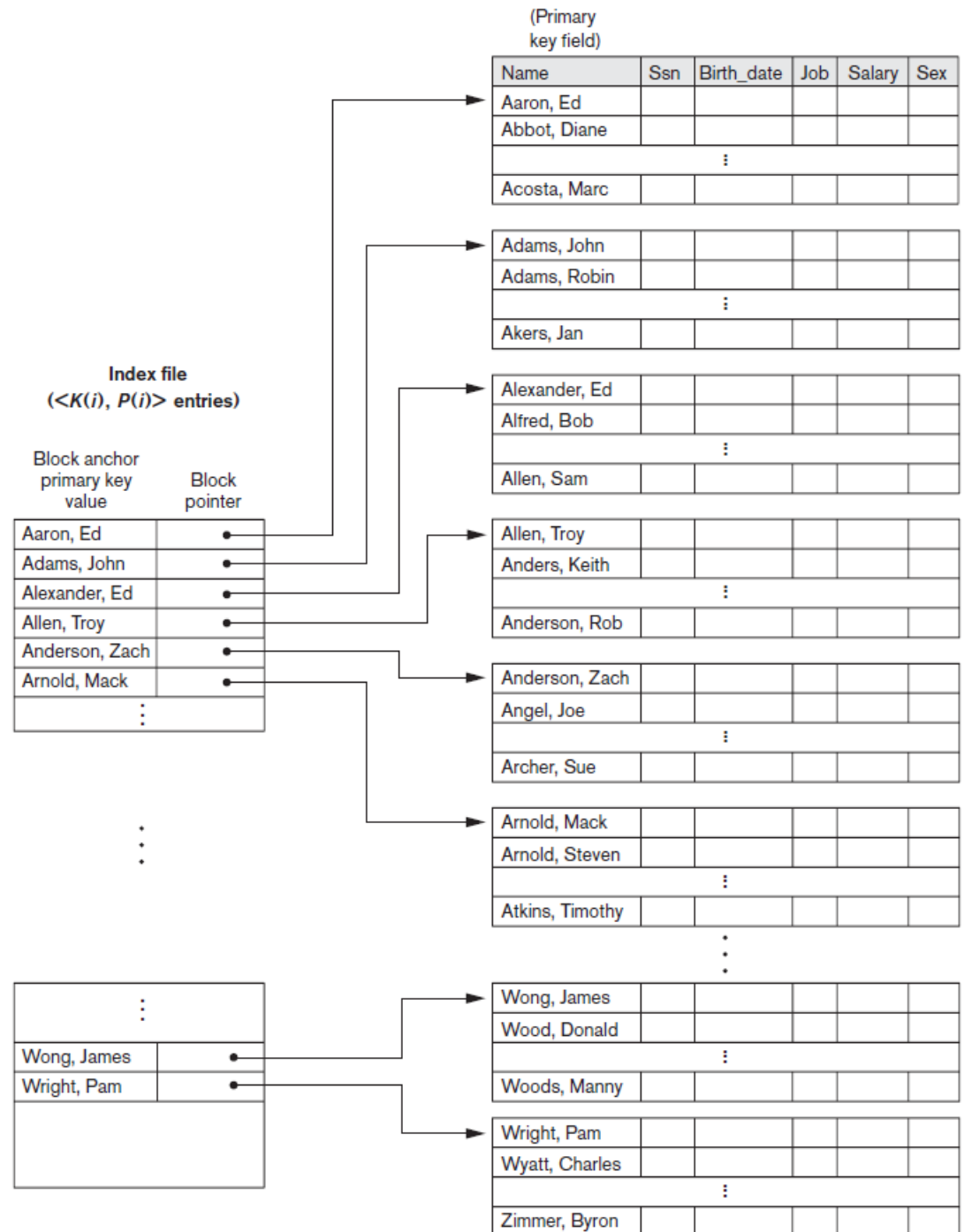

Indeksne strukture datoteka

Primarni indeks

Može se primeniti samo ako je datoteka uređena po ključnom polju

Br. pristupa kod dat. sa uređenim poljem ključa

a) BEZ INDEKSA

Neka je veličina datoteke $r = 30.000$ slogova, svaki slog po $R_1 = 100$ [B], a svaki blok po $B_1 = 1024$ [B].

Faktor blokiranja:

$$fb_1 = \left\lfloor \frac{B_1}{R_1} \right\rfloor = \left\lfloor \frac{1024}{100} \right\rfloor = 10 \quad \text{sloga/bloku}$$

Br. blokova:

$$bb_1 = \left\lceil \frac{30.000}{10} \right\rceil = 3.000 \quad \text{blokova (za celu datoteku)}$$

Za traženje sloga korišćenjem binarnog traženja:

$$\lceil \log_2 bb_1 \rceil = \lceil \log_2 3.000 \rceil = 12 \quad \text{pristupa disku}$$

b) SA KORIŠĆENJEM PRIMARNOG INDEKSA

Neka je ključ dužine 9[B] a pokazivač 6[B]

Veličina sloga indeksa: $R_2 = 9 + 6 = 15$ B

$$fb_2 = \left\lfloor \frac{1024}{15} \right\rfloor = 68 \quad \text{sloga/bloku}$$

Po jedan slog za svaki blok u datoteci

$$bb_2 = \left\lceil \frac{bb_1}{fb_2} \right\rceil = \left\lceil \frac{3.000}{68} \right\rceil = 45 \quad \text{blokova (za primarni indeks)}$$

Pristup bloku sa zadatim ključem (binarno traženje)

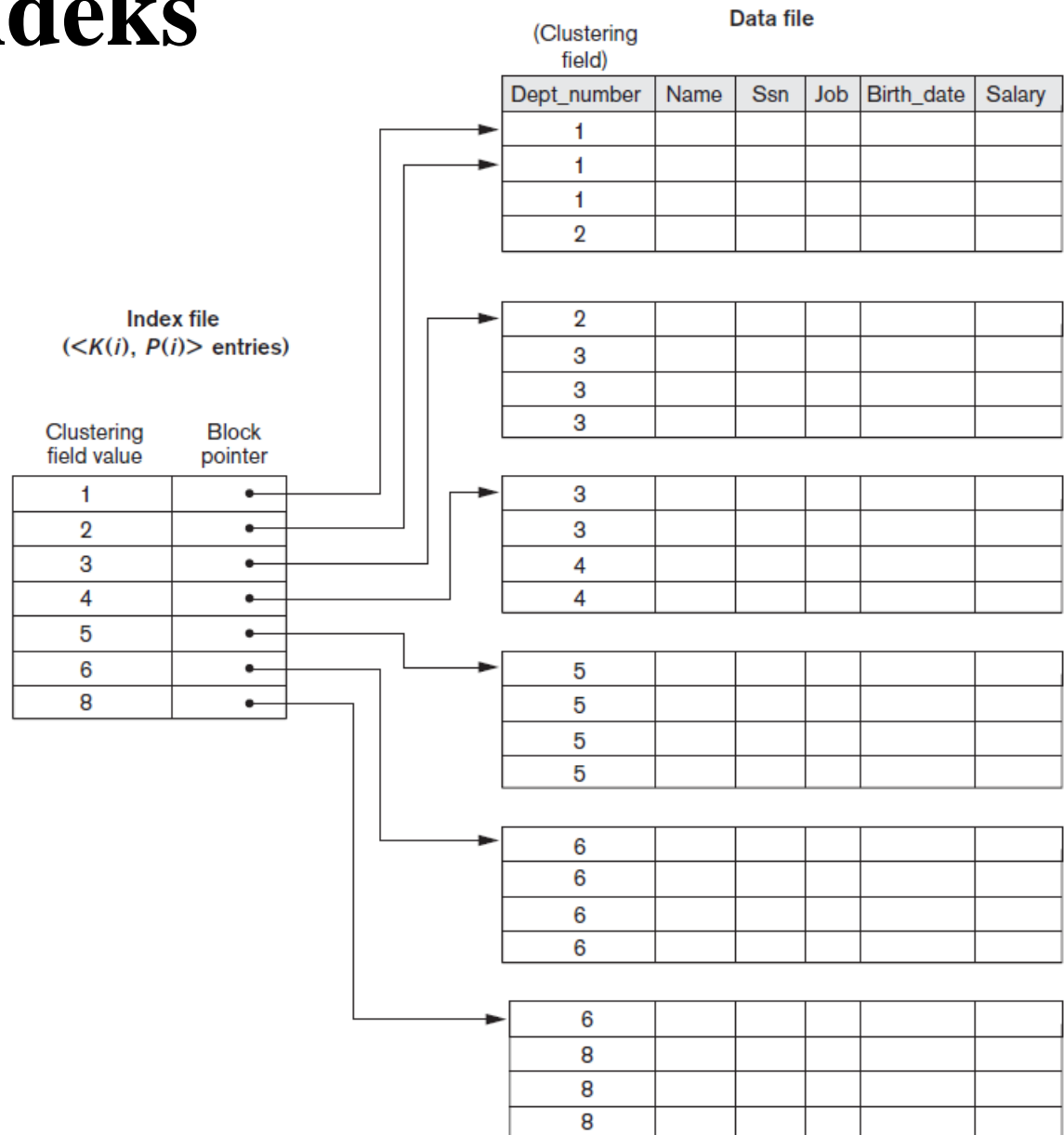
$$\lceil \log_2 bb_2 \rceil + 1 = \lceil \log_2 45 \rceil + 1 = 6 + 1 = 7 \quad \text{pristupa disku}$$

↑
Pristup indeksnom (slogu) bloku

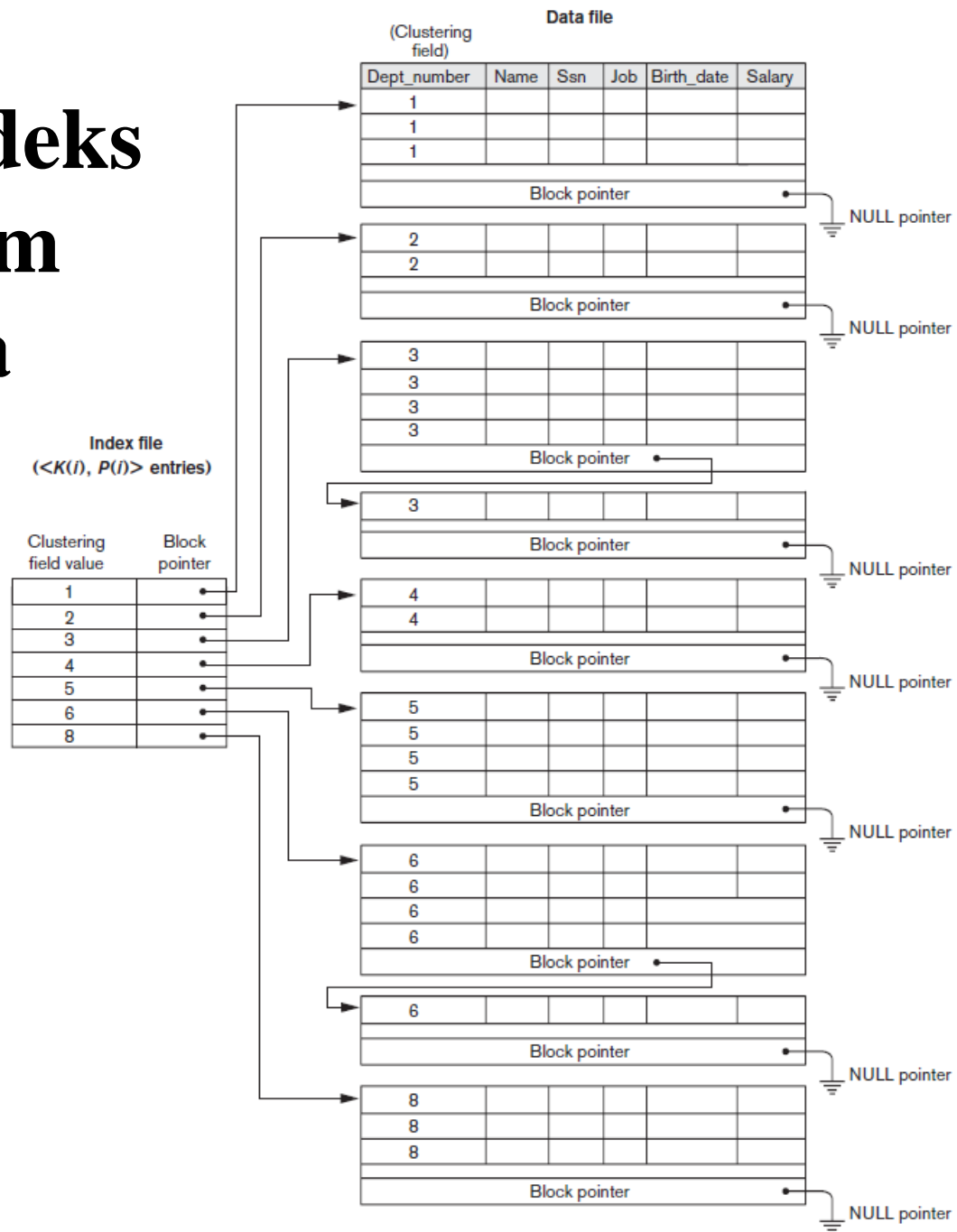
↑
Pristup bloku u glavnoj datoteci na osnovu indeksa

Klastering indeks

Koristi se za indeksiranje datoteke koja je uređena po neključnom polu

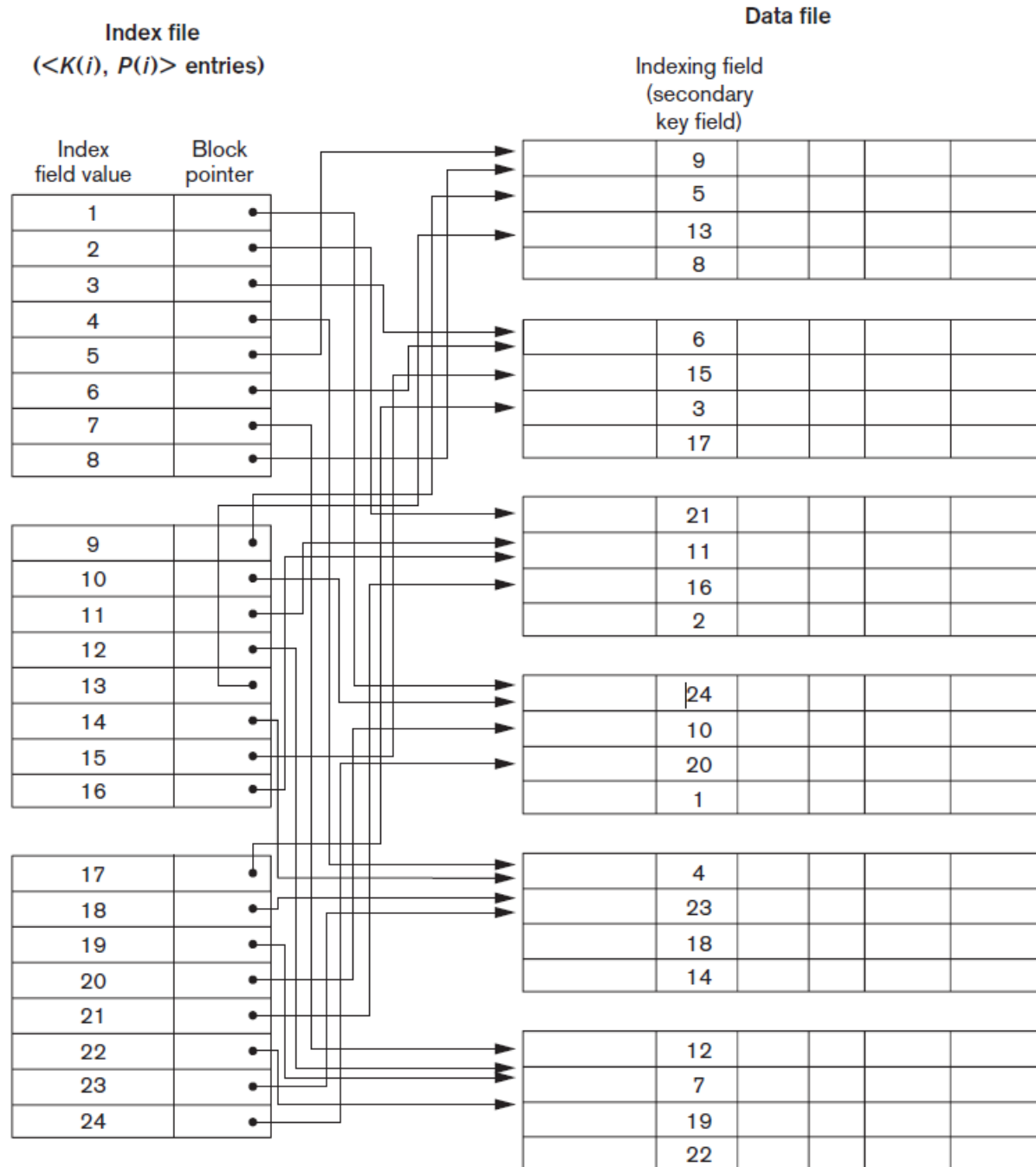
Klastering indeks sa odvojenim blokovima

Gusti sekundarni indeks

Koristi se kada datoteka nije
uređena po ključnom polju

Br. pristupa kod dat. sa neuređenim poljem ključa

a) BEZ SEKUNDARNOG INDEKSA

Traženje je linearno, u najgorem slučaju, za prethodni primer (3000 blok.) potrebno je 3000 pristupa, a u srednjem 1500.

b) SA SEKUNDARNIM INDEKSOM

$$R_2 = 15 \text{ B}$$

$$fb_2 = \left\lfloor \frac{1024}{15} \right\rfloor = 68 \quad \text{sloga/bloku}$$

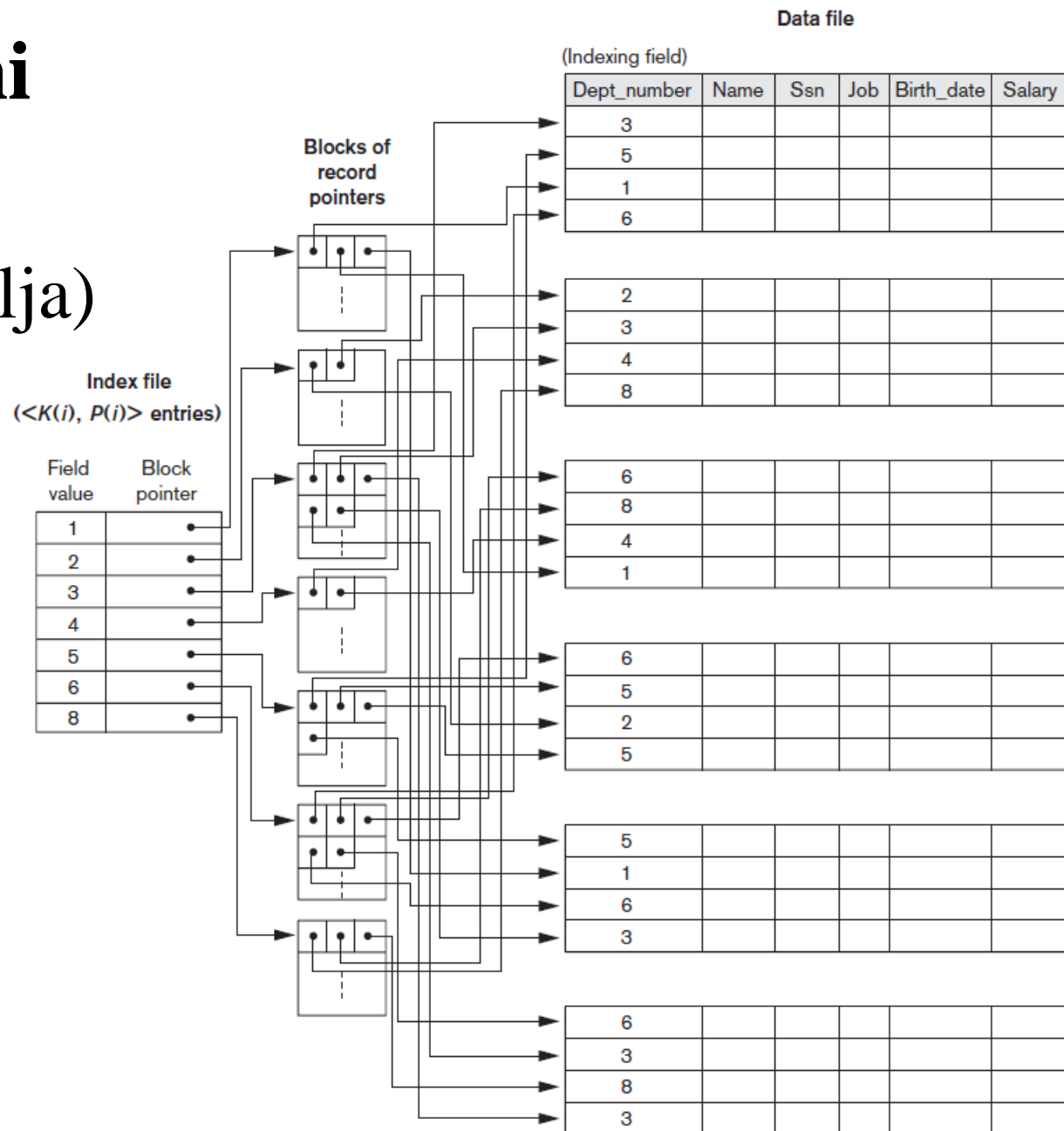
$$bb_2 = \left\lceil \frac{bs}{R_2} \right\rceil = \left\lceil \frac{30.000}{68} \right\rceil = 442 \quad \text{bloka}$$

Binarnim traženjem (indeks je uvek uređen) br. pristupa disku je:

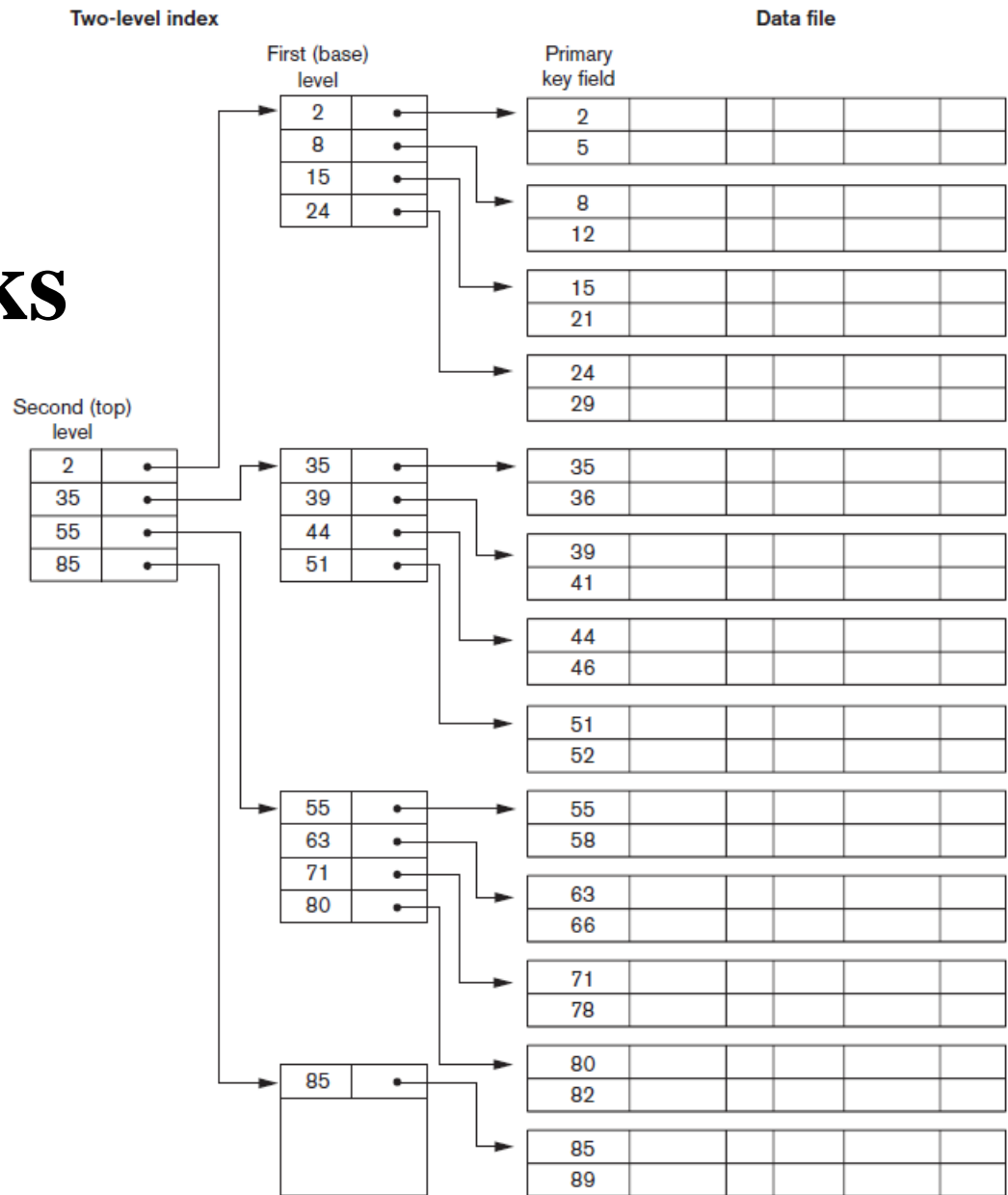
$$\lceil \log_2 bb_2 \rceil + 1 = \lceil \log_2 442 \rceil + 1 = 9 + 1 = 10 \quad \text{Ubrzanje 150x !!!}$$

Sekundarni indeks

(neključnog polja)

Dvonivovski primarni indeks

Ubrzanje pristupa korišćenjem višenivovskog indeksiranja

To je uvođenje indeksiranja za indeksnu datoteku, tj. max.ubranje pristupa formiranjem stabla indeksnih slogova. Ako je br. slogova indeksa na prvom nivou r_1 , a faktor blokiranja (br.slogova po bloku) fb_1 , tada je br.slogova na drugom nivou:

$$r_2 = \left\lceil \frac{r_1}{fb_1} \right\rceil \quad \text{na trećem:} \quad r_3 = \left\lceil \frac{r_2}{fb_2} \right\rceil \quad \text{itd.} \quad r_{i+1} = \left\lceil \frac{r_i}{fb_i} \right\rceil$$

ukoliko je faktor blokiranja isti za sve nivoe indeksa (što je najčešće) i označimo ga sa f_0

$$r_{i+1} = \left\lceil \frac{r_i}{f_0} \right\rceil = \left\lceil \frac{r_{i-1}}{f_0^2} \right\rceil = \dots = \left\lceil \frac{r_1}{f_0^{i+1}} \right\rceil$$

nivoi se dodaju sve dok u poslednjem ne ostane samo 1 blok:

$$1 \geq \frac{r_1}{f_0^t} \Rightarrow t = \left\lceil \log_{f_0} r_1 \right\rceil \quad - \text{ br.nivoa}$$

Primer izračunavanja broja nivoa i faktor ubrzanja pristupa

Za podatke iz prethodnog primera:

$fb_1 = f_0 = 68$ sloga/bloku

$bb_1 = 442$ bloka na prvom nivou

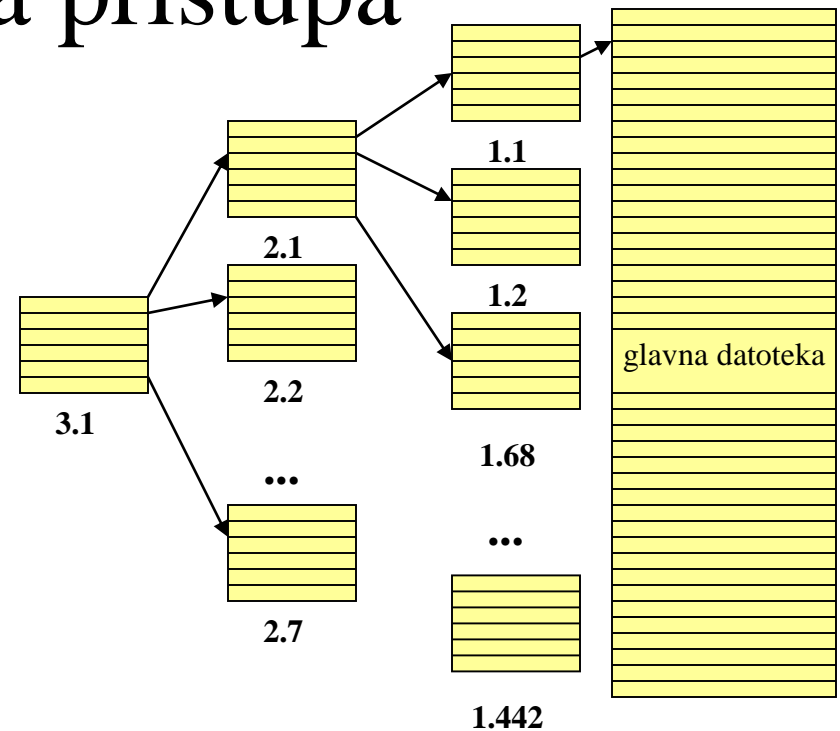
Korišćenjem indeksiranja u više nivoa:

- za drugi nivo:

$$b_2 = \left\lceil \frac{b_1}{f_0} \right\rceil = \left\lceil \frac{442}{68} \right\rceil = 7 \text{ blokova}$$

- za treći nivo:

$$b_3 = \left\lceil \frac{b_2}{f_0} \right\rceil = \left\lceil \frac{7}{68} \right\rceil = 1 \text{ blok}$$

Br.pristupa:

$$t + 1 = 3 + 1 = 4$$

2.5x brže

br.nivoa indeksa

Zadaci

- Podaci o studentima Elektronskog fakulteta smešteni su u jednu datoteku. Neka fakultet ima 800 studenata, pri čemu se za svakog studenta pamte: br.indexa (4B), prezime (15B), ime oca (15B), ime (15B), smer (1B), godina studija (1B), godina rođenja (4B), godina koje je upisan fakultet (4B). Ako je veličina bloka na disk 512B, a veličina pokazivača na blok na disku 6B:
  - predložiti i skicirati strukturu za ubrzavanje pristupa (indeksiranje) na osnovu smeru,
  - predložiti i skicirati strukturu za indeksiranje na osnovu broja indeksa, ukoliko je datoteka uređena po ovom polju,
  - predložiti i skicirati strukturu za indeksiranje na osnovu broja indeksa, ukoliko je datoteka NIJE uređena po ovom polju,
  - predložiti i skicirati strukturu za indeksiranje na osnovu prezimena,
  - predložiti i skicirati strukturu za indeksiranje na osnovu godine studija.
- Za svaku od indeksnih struktura odrediti veličinu (za koliko procenata je veća datoteka ako se uvede indeksiranje) i koliko puta se ubrzava pristup.

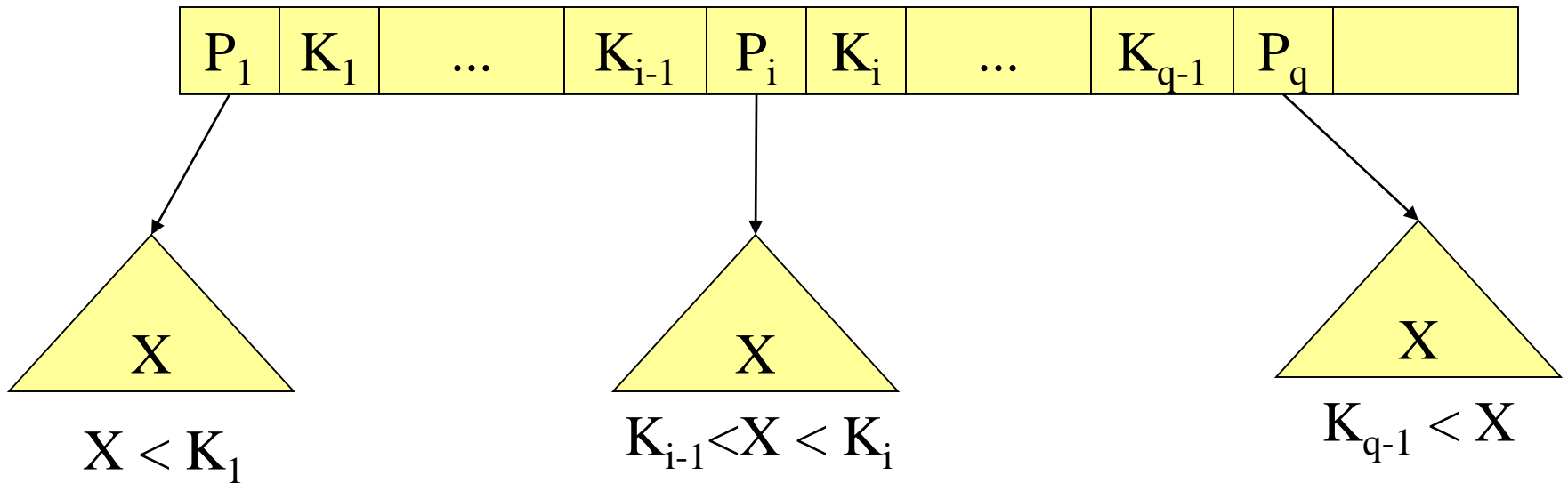
Strukture podataka

**Strabla traženja po
M putanja**

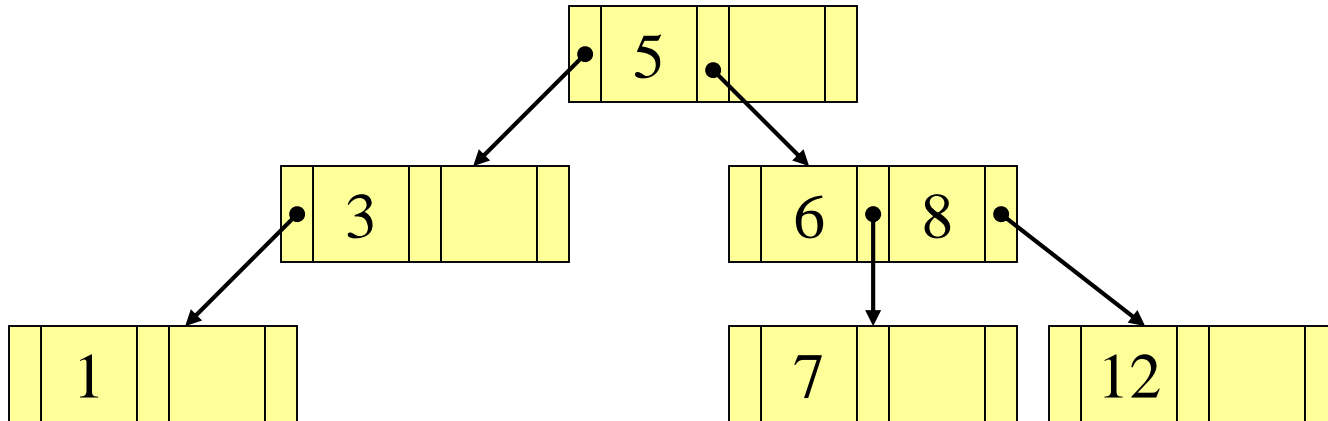
Stablo traženja

reda **Q**

Primer

Stablo reda 3

Definicija

- *Stablo traženja po $\mathcal{M}$ putanja je stablo traženja čiji svaki unutrašnji čvor sadrži Q podstabla i $Q-1$ ključ, pri čemu je $2 \leq Q \leq \mathcal{M}$ ($\mathcal{M} \geq 2$).*

Kako izabrati M?

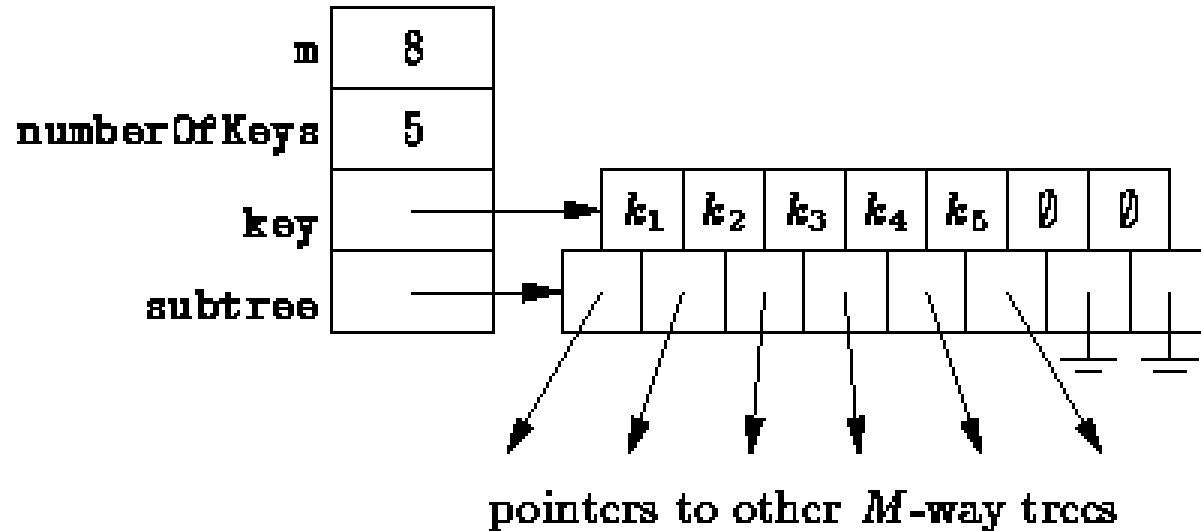
Pristup disku iznosi 1-10ms, a memoriji 10-100ns, dakle 10^5 - 10^6 puta brže. Da bi se maksimizirale performanse treba minimizirati br.pristupa disku.

Veličina bloka na disku je 512 - 4096 B.

M treba izabrati tako da čvor zauzima celi blok.

Memorijska reprezentacija

Struktura podataka

B-Stabla

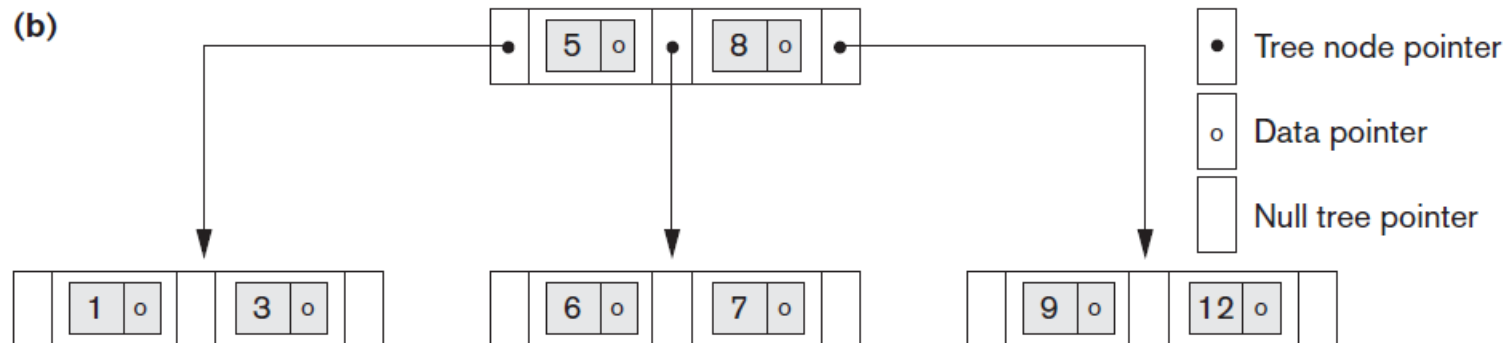
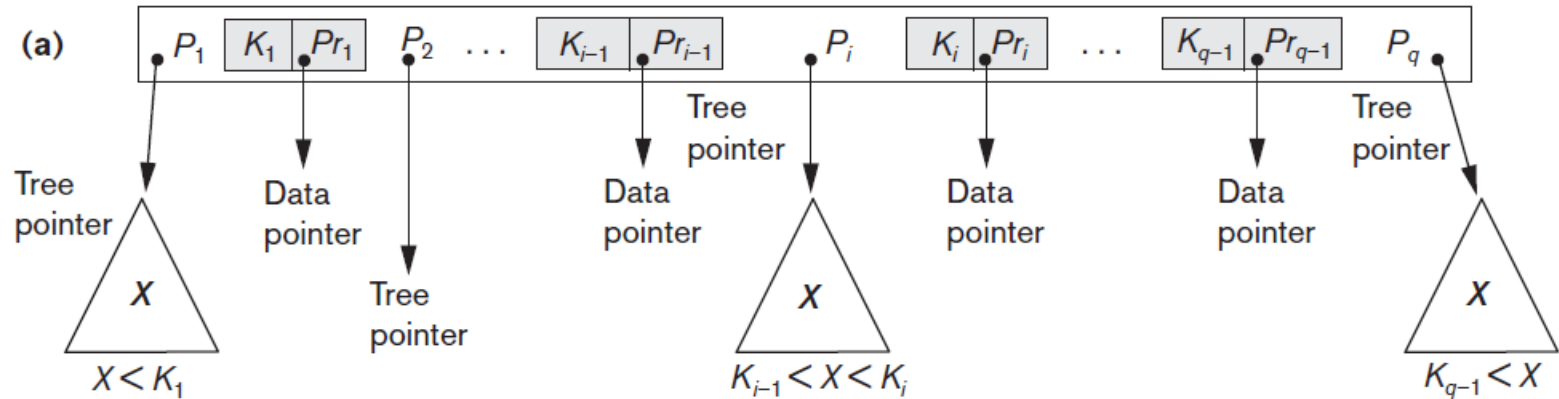
Definicija

B-stablo reda M je stablo traženja po M putanja za koje važi:

- koren ima najmanje 2 a najviše M podstabala*
- svi unutrašnji čvorovi imaju između $\lceil M/2 \rceil$ i M podstabala*
- svi spoljnji čvorovi (listovi) su na istom nivou.*

B-stabla su balansirana stabla traženja po M putanja, čiji su svi unutrašnji čvorovi bar 50% popunjeni.

Primer B-stabla

Umetanje

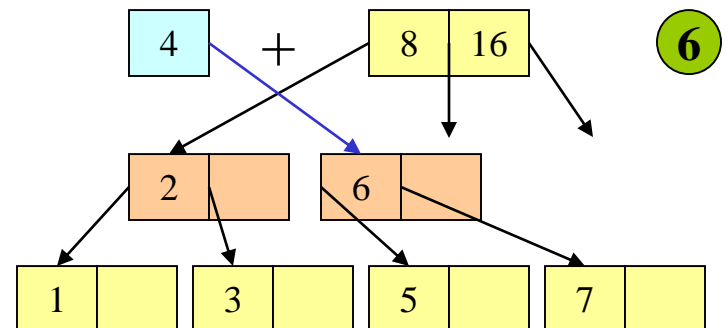
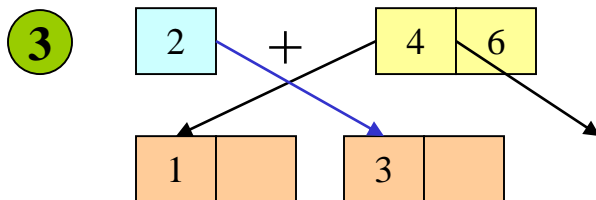
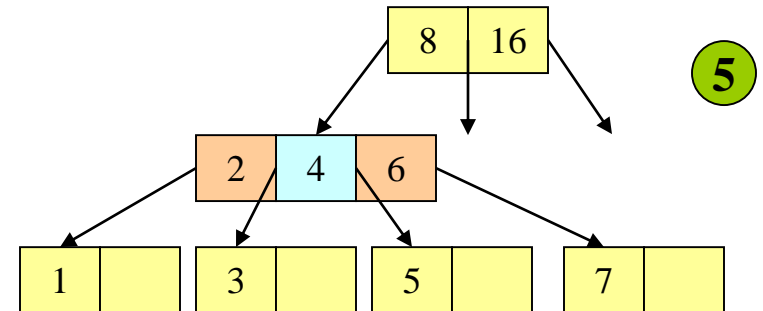
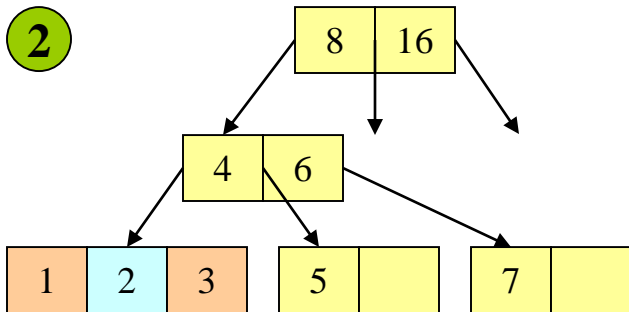
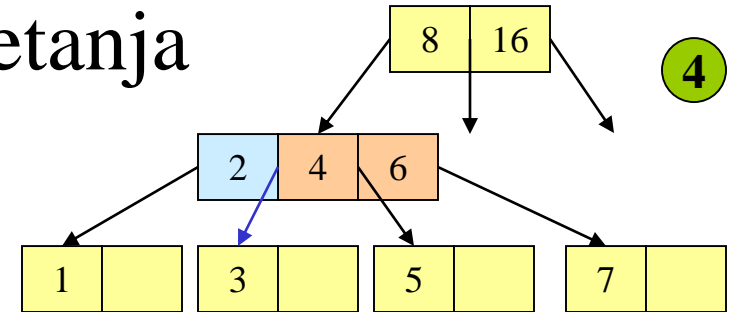
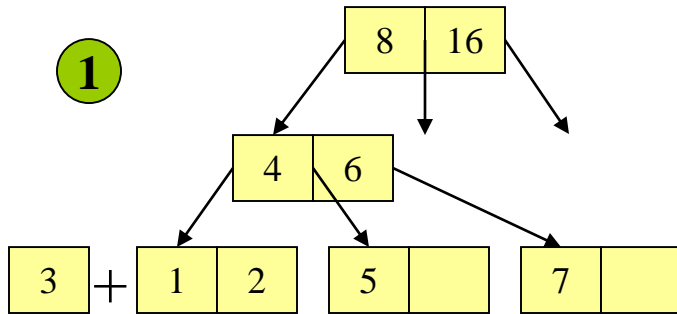
Da bi se održala struktura B-stabla, novi ključ umećemo uvek u odgovarajući list, i nikada ne umećemo samo ključ X, već i pokazivač na podstablo, tj. par (x,0), jer je podstablo inicijalno prazno.

$$T = \{T_0, k_1, T_1, k_2, T_2, \dots, k_{n-1}, T_{n-1}\}. \quad k_i < x < k_{i+1}$$

$$T' = \{T_0, k_1, T_1, k_2, T_2, \dots, k_i, T_i, x, \emptyset, k_{i+1}, T_{i+1}, \dots, k_{n-1}, T_{n-1}\}.$$

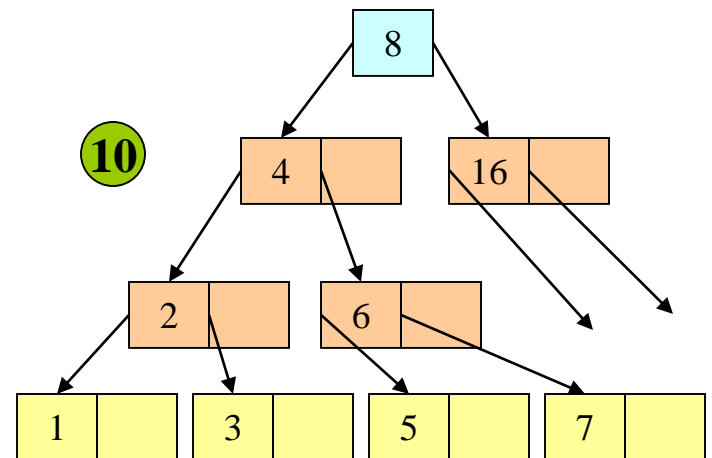
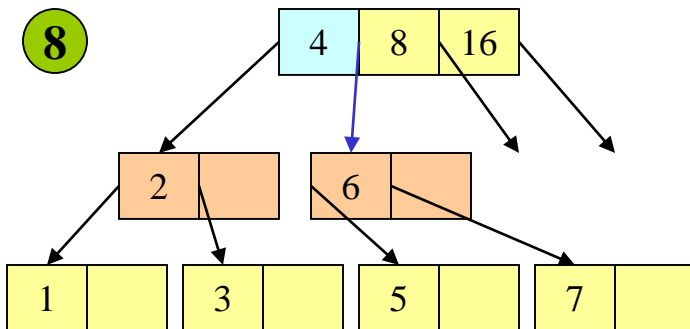
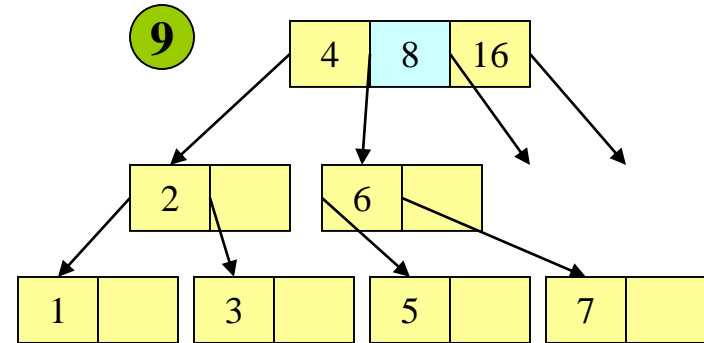
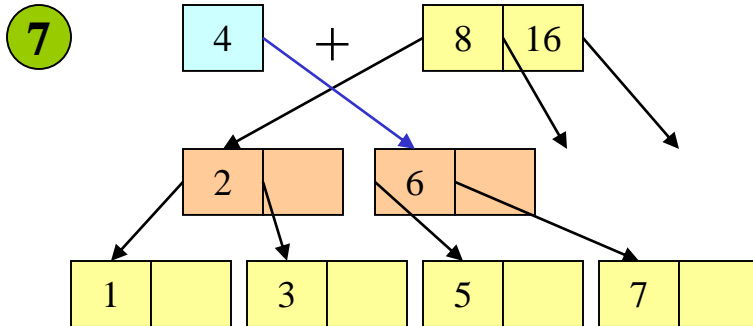
Ako čvor (list) u koji se dodaje nije popunjen (br. ključeva manji od M-1), pravi se mesto za novi ključ i podstablo pomeranjem udesno, a u protivnom čvoru se dodaje novi ključ, a zatim se čvor deli na dva čvora. Maksimalni ključ iz levog čvora (zajedno sa pokazivačem na desni čvor) seli se u roditeljski. Ako je roditeljski čvor popunjen i on se deli na dva čvora. Propagacija “cepanja” čvorova može se nastaviti do korena i ukoliko je i on popunjen stablo povećava svoju visinu.

Primeri umetanja

Srednji ključ i pokazivač na desni čvor nastao cepanjem tekućeg umeću se u roditeljski čvor

Primeri umetanja

Umetanje

Algoritam umetanja je dvoprolazni:

1. od korena ka listovima da bi se našao list u koji se umeće novi ključ (*insert* metod) i
2. od listova ka korenu uz “cepanje” čvorova i umetanje novih ključeva u roditeljske čvorove (*insertPair* metod).

Brisanje

1. **Brisanje iz lista**

1.1. Ako je nakon brisanja čvor bar pola popunjen, svi ključevi i pokazivači desno od obrisnog pomeraju se ulevo za jedno mesto.

1.2. Ako je čvor popunjen manje od pola (tj. $\lceil m/2 \rceil - 1$) nastaje potkoračenje

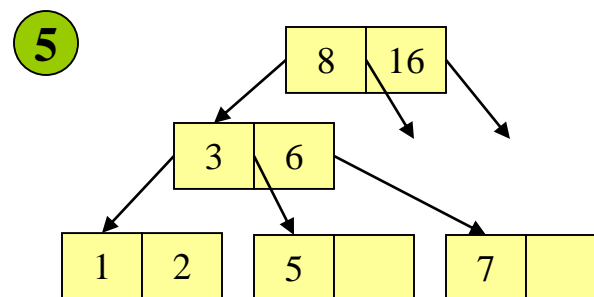
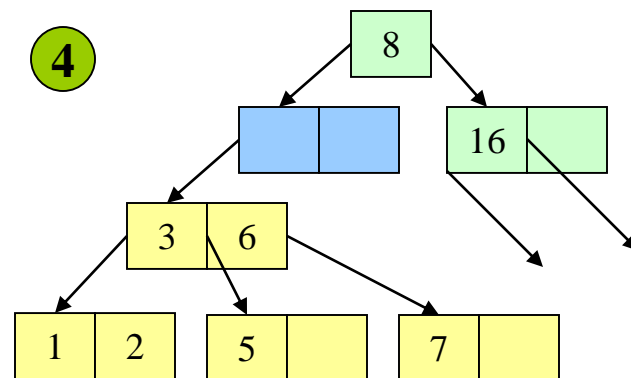
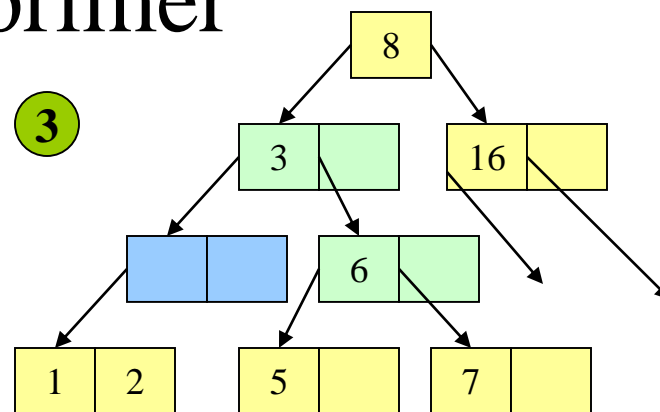
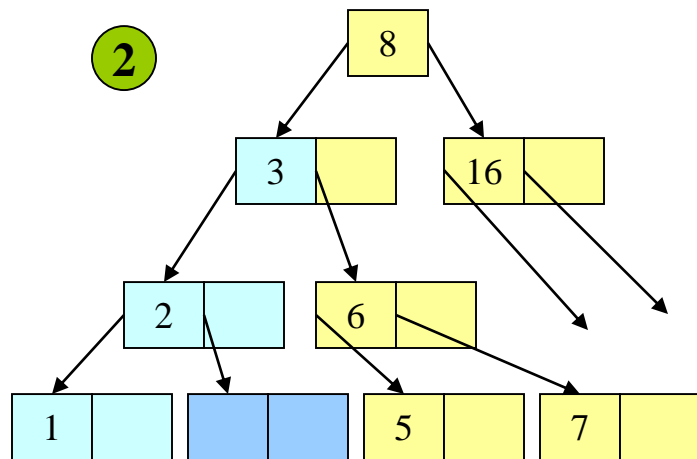
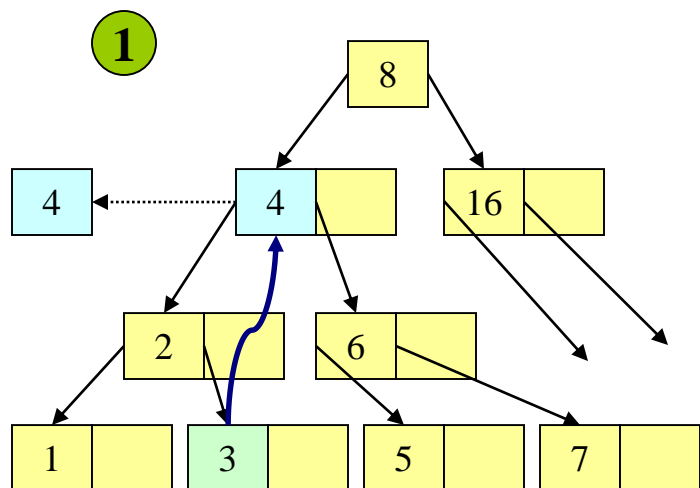
1.2.1. Ako postoji levo ili desno čvor na istom nivou sa više od $\lceil m/2 \rceil - 1$ ključeva, tada se mešaju ta dva čvora uz dodatak ključa iz roditeljskog čvora koji deli ta dva čvora, a zatim se rezultujući čvor deli na dva dela i ključ na osnovu koga je ostvarena podela ide u roditeljski čvor.

1.2.2. Ako u susedstvu nema čvora sa više od $\lceil m/2 \rceil - 1$ ključeva, mešaju se tekući čvor, jedan od suseda i odgovarajući ključ iz roditeljskog čvora u okviru jednog čvora, tekući čvor se briše. Ključevi i pokazivači u roditeljskom čvoru se pomeraju. Ako broj ključeva u roditeljskom čvoru padne ispod polovine nastaje potkoračenje i nastavlja se izvršenje koraka 1.2. sve dok se ne dodje do koraka 1.2.1. ili se ne dostigne koren.

1.2.2.1. Ako je roditeljski čvor koren samo sa jednim ključem, a mešaju se dva susedna čvora, tada čvor koji se dobija mešanjem suseda i jedinog ključa iz korena postaje novi koren, a drugi sused i stari koren se brišu.

2. **Brisanje iz unutrašnjeg čvora.** Obavlja se isto kao brisanje kopiranjem u uredjenom binarnom stablu. Nalazi se najdesniji ključ u levom podstablu (u B-stablu to je obavezno list) i on se kopira u odgovarajući čvor, a zatim briše iz lista.

Brisanje - primer

B* stabla

- B-stabla – svi čvorovi, sem korena, moraju biti bar $\frac{1}{2}$ puni.
- B*-stabla – svi čvorovi, sem korena, moraju biti bar $\frac{2}{3}$ puni, tj. mora imati k ključeva, $\lfloor (2m-1)/3 \rfloor \leq k \leq m-1$.
- B**-stabla – svi čvorovi, sem korena, moraju biti bar $\frac{3}{4}$ puni (75%),
- Bⁿ-stabla – svi čvorovi, sem korena, moraju biti bar $\frac{n+1}{n+2}$ puni.

B^+ - stablo

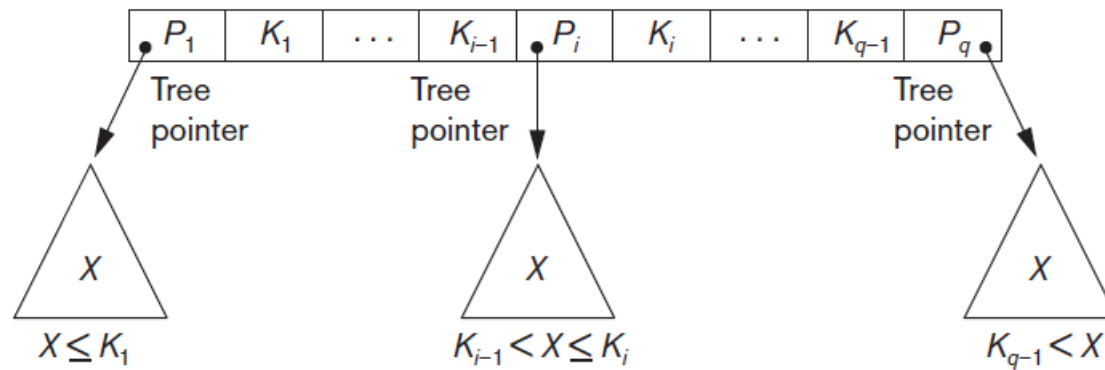
B-stabla kod kojih je omogućeno i linearni prolazak kroz čvorove (brže nego obilazak stabla), ulančavanjem listova naziva se B^+ -stablo. Da bi se omogućio prolazak kroz sve podatke samo obilaskom listova, unutrašnji čvorovi sadrže kopije ključeva iz listova, ali ne i pokazivače na same podatke.

Prilikom dodavanja novog ključa, on se dodaje u list, zajedno sa pokazivačem na same podatke, a zatim, ako se javi cepanje čvora, vrednost srednjeg ključa se KOPIRA u roditeljski čvor. (Ne premešta se kao kod B-stabla!)

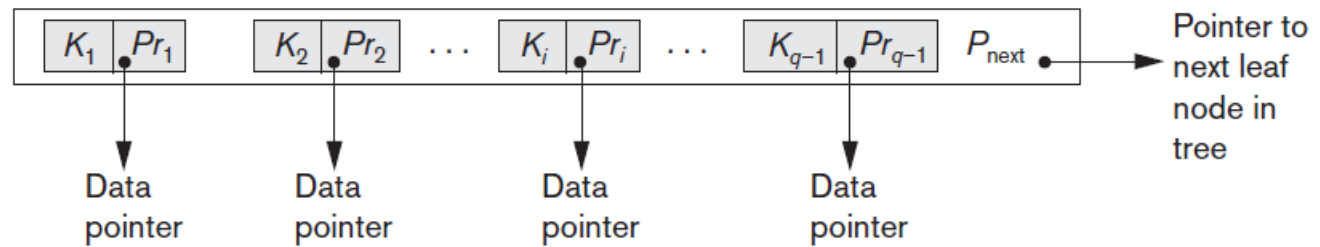

B⁺ - stablo

(a)

(b)

Umetanje i brisanje

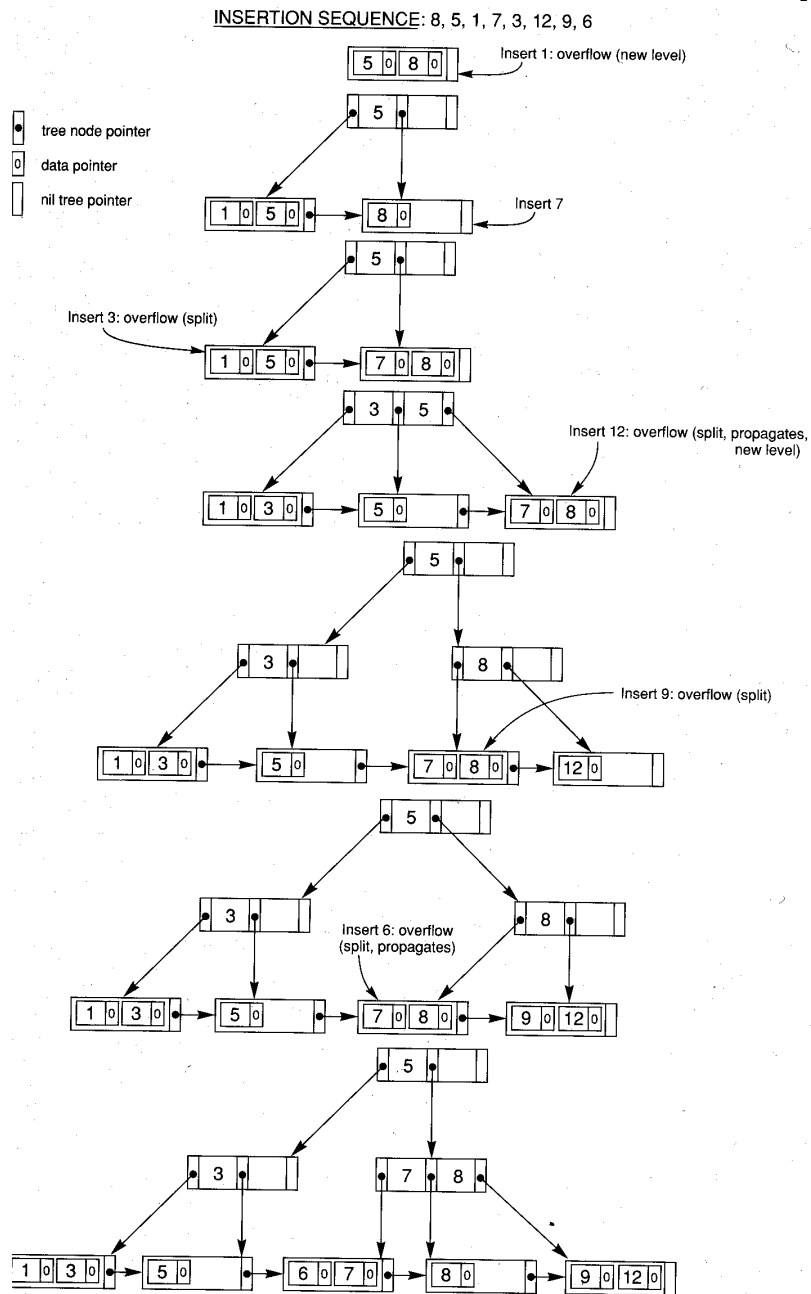

Figure 5.12 Example to illustrate insertion in a B⁺-tree

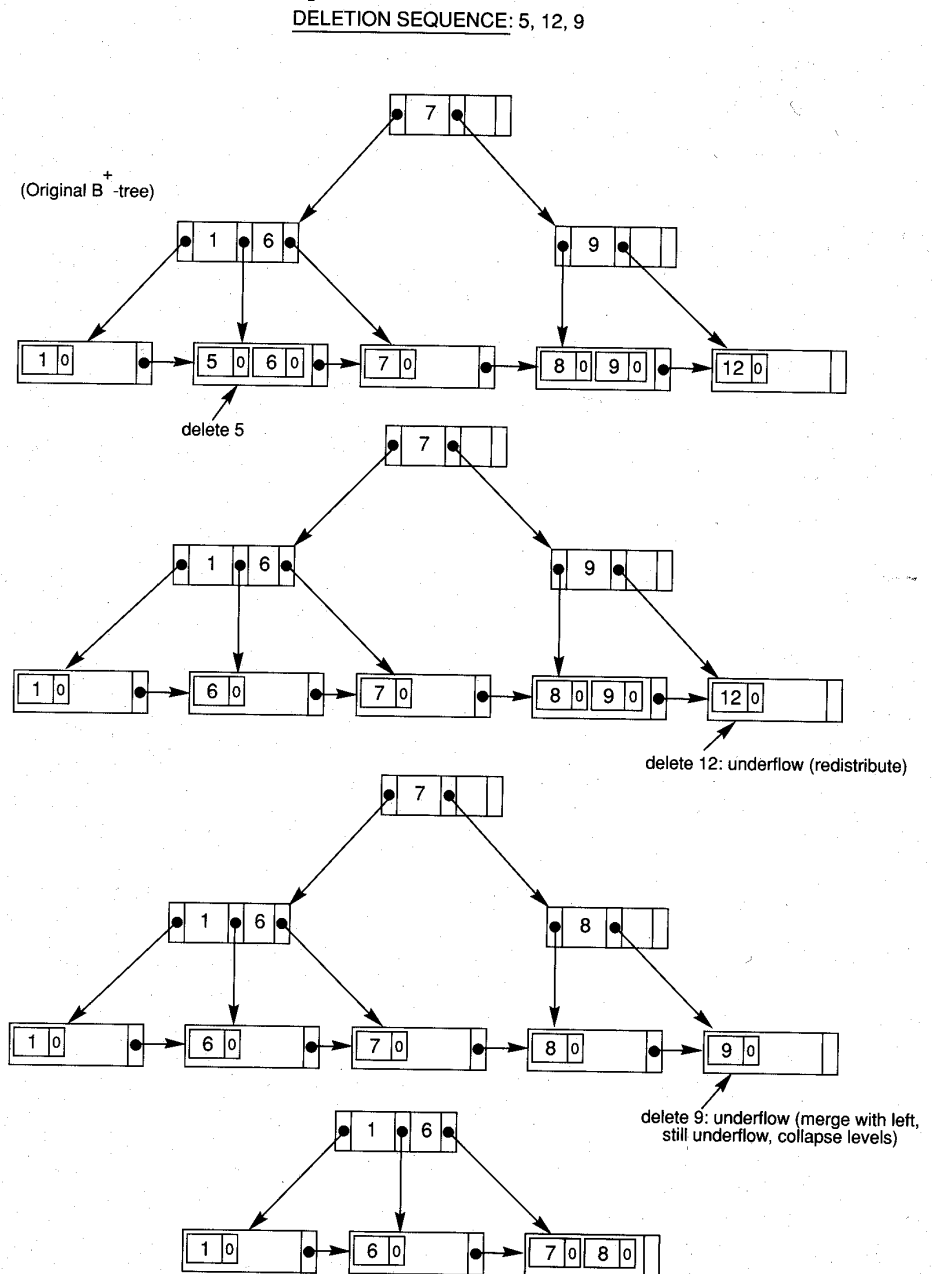
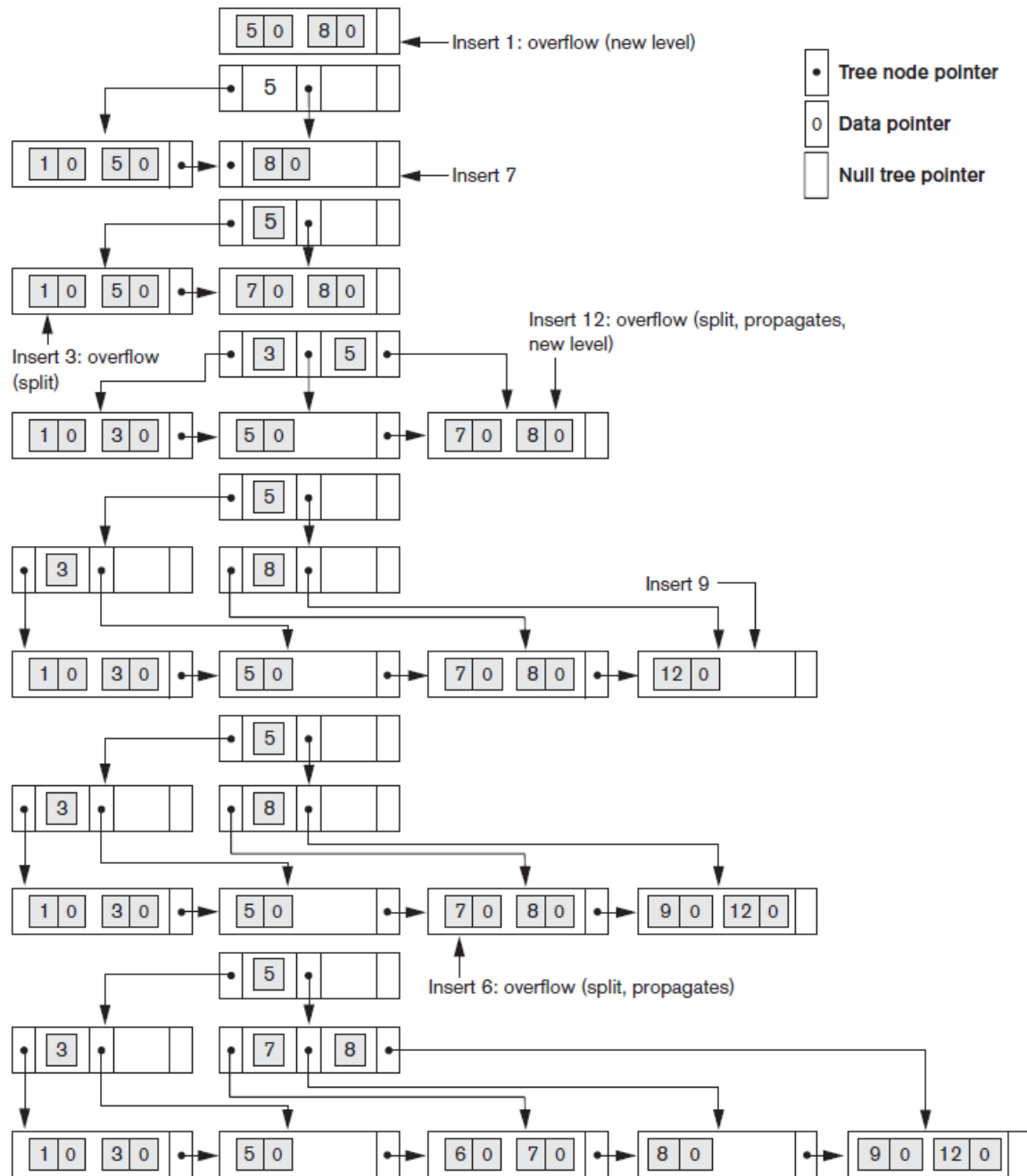
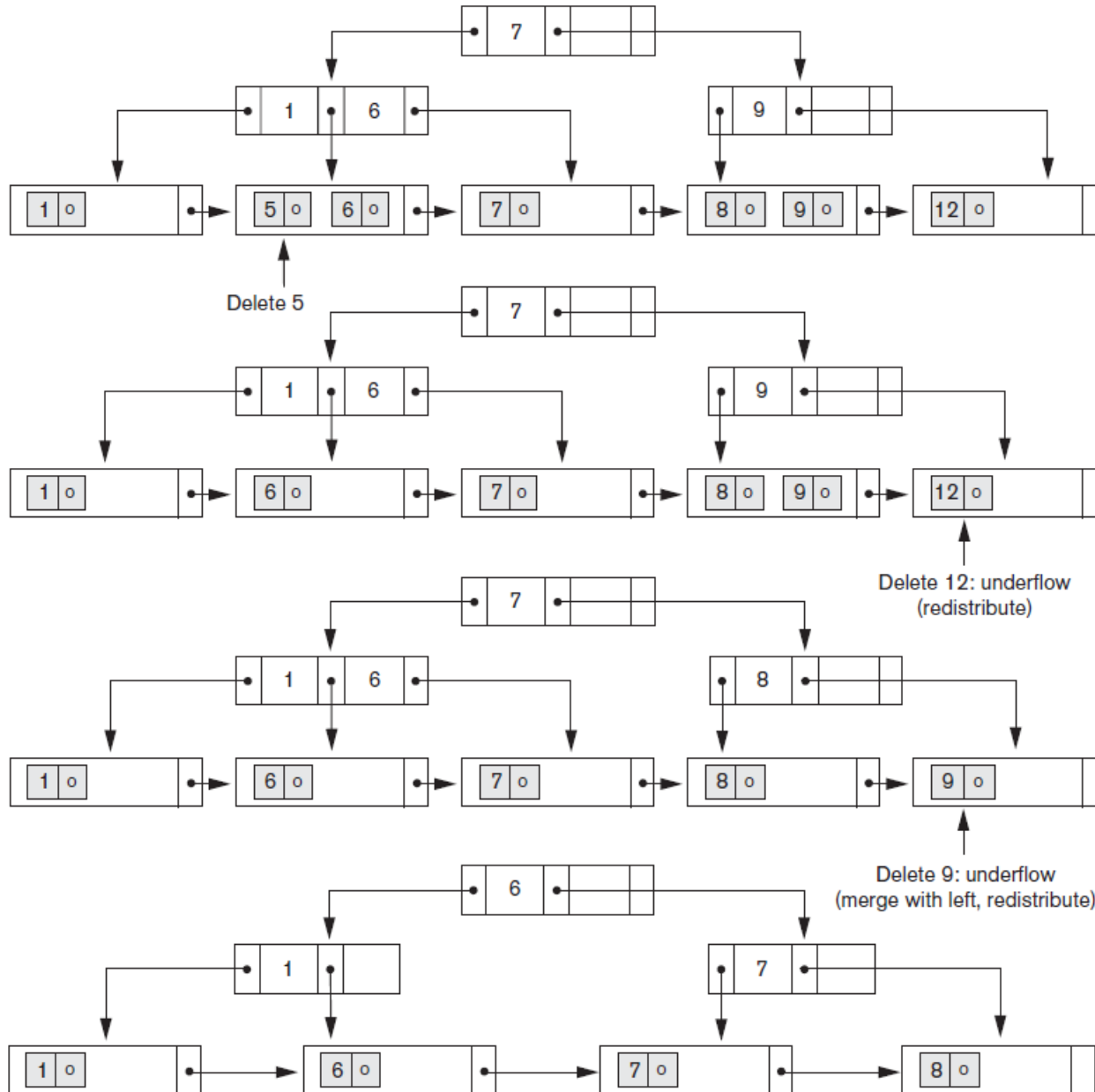

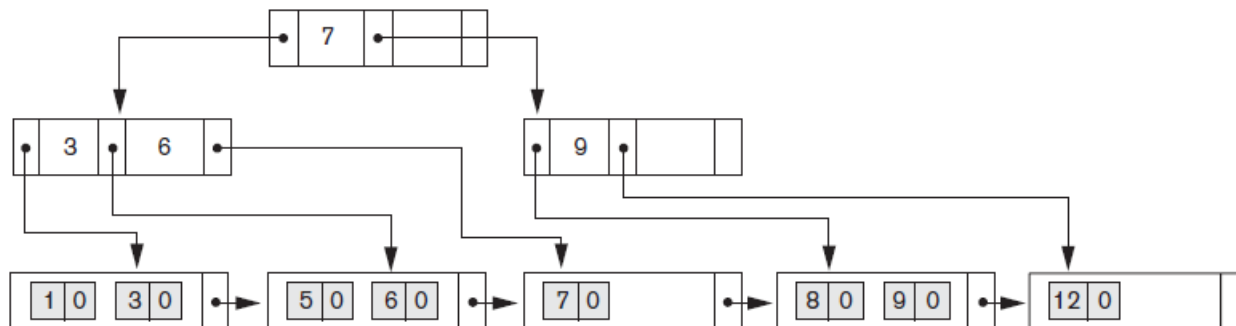
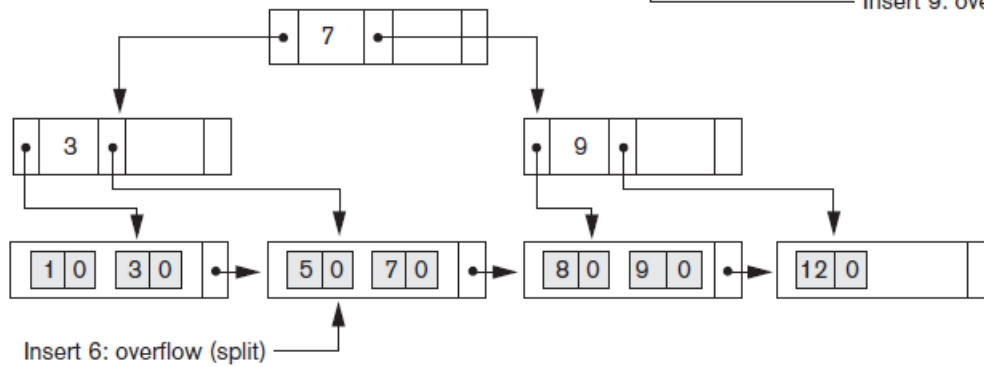
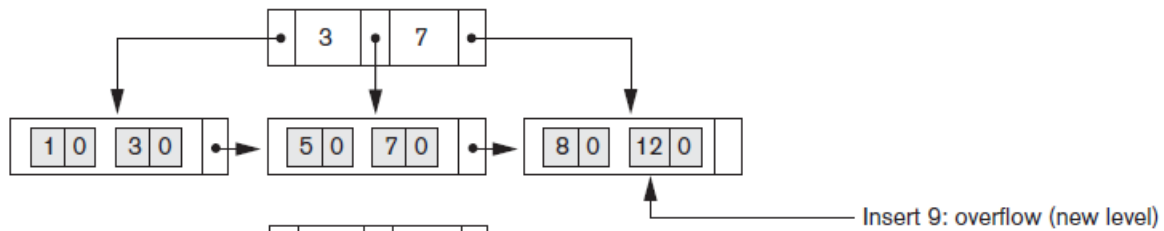
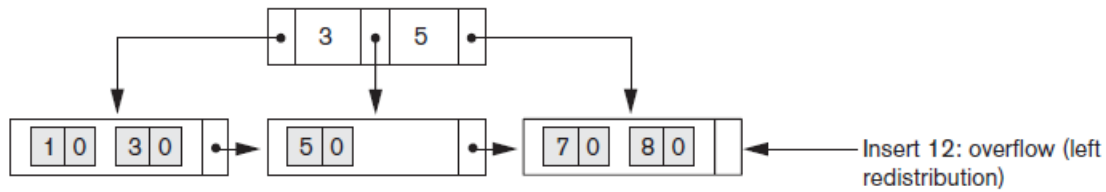
Figure 5.13 Example to illustrate deletion from a B⁺-tree

Insertion sequence: 8, 5, 1, 7, 3, 12, 9, 6

Deletion sequence: 5, 12, 9

Zadaci

- Prikazati postupak formiranja B stabla reda 4 (tj.3 ključa po čvoru), ukoliko se ključevi dodaju sledećim redom: 12, 9, 7, 8, 3, 5, 6, 14, 13, 16, 15.
- Prikazati postupak brisanja ključeva sledećim redom: 5, 6.

